

I. rész

ELŐZETES VITA

1. fejezet

A ZMTE 31. Magyar Őstörténeti Találkozóján 2019. április 28-án Budakalászon

Két, kifejtetten az öröklődéstörténet tudományi szempontból taglaló előadáshoz szóltak hozzá többen. Ezek leírt anyagát, amely megjelent a konferenciakötetben, itt megismételjük, s ellenőrizhető a közzétett videófelvételen: https://www.youtube.com/watch?v=Oupl3P_6wS0.

1. Hozzászólások

Oláh Zoltán: [Genetikai folytonosság Rudapithecus hungaricustól napjainkig](#) című előadásához, hozzászóló Boór Ferenc, Darai Lajos, Költő László, Oláh Zoltán, Paál István, Rátki Zoltán, Török Tibor

Darai Lajos

Gyerekkoromat ugyanazon az egykori Pannon-tengerbe nyúló félszigeten töltöttem, ahol ma Rudabánya van. Nem is gondoltam, hogy négymillió éves elődeimnek a lábnyomában járok, ami kimondhatatlanul hosszú idő.

Török Tibor

Én egy kicsit megijedtem a címtől, meg kell hogy mondjam. Attól féltem, hogy a Rudapithecus is magyarul beszélt, az fog kisülni. Azt gondolom, hogy az őstörténetünk keresésében semmiképpen sem kellene ilyen messzire visszamenni, mert akad nekünk problémánk a közelmúlttal is. És azt gondolom, a Rudapithecus világos, hogy közös ősünk, amint teljesen helyen mondta [Oláh] Zoli. Közös ősünk a majmokkal, de elfelejtette, én jobban örültem volna neki, hogyha egy nagyívű bevezetőt tart abból az exponenciálisan növekvő szakanyagból, amit az elején fölvetített, hogy tényleg rohamléptékben szaporodik a régészeti genetikai munkáknak a száma. Ezeket a munkákat azért jelentős részben mi elolvassuk, mert műveljük a szakmát. Lehetett volna egy nagyívű előadást tartania abból, akkor kiderült volna például az, hogy valóban, – ő a vonaldíszes kerámiára teszi a kezdeteket, indíthatott volna onnan is, az is sokkal kellemesebb előadás lett volna szerintem, és talán érthetőbb is. De ha már ott tartunk, akkor tudjuk, hogy a Homo sapiens tényleg Afrikából jött ki. És a Kárpát-medencében mikor a vonaldíszes kerámia megérkezett, akkor itt már halász-vadász Homo sapiensek laktak, nem Neandervölgyiek. Azok is laktak sokkal régebben, de odáig sem érdemes visszanyúlnunk az őskeresésben, azt gondolom. Tehát az egy kis népsűrűségű népesség volt, habár nagyon fontos, hogy a Kárpát-medence a jégkorszaknak mindig refugium területe volt. Tehát itt túléltek növények, állatok, emberek is. És akkor már a Homo sapiens is élt itt, halász-vadászok. De a genetikai adatokból éppen azt tudjuk, hogy a Közel-Keletről beáramló földműves népesség,

aki egyébként tényleg hozta az állatait is, fölülrétegezte ezt a halász-vadászokat. Jelentős arányban, több mint 80% arányban. Változóan, de fokozatosan fölülrétegezte. És azt is tudjuk ráadásul, hogy ide se nyúlhatunk vissza. Illetve ez a legelső terület, ahol legyökerezhetünk, hogy az őskeresésünket elkezdjük. Körülbelül a földművelés kezdete. A Kárpát-medence tényleg nagyon fontos volt és ahogy [Grandpierre] Attila is említette, magas kultúrájú, nagy népsűrűségű terület alakult itt ki. De itt sem zárhatjuk le a történetet. Sajnos én az előadásomban nem készülhettem egy teljes áttekintéssel, mert ahhoz 2-3 óra hosszú előadással kellett volna készülnöm, csak a saját munkánkról tudok beszámolni, de az a bevezetés hiányozni fog, amit [Oláh] Zoli megadhatott volna, amit nagyon sajnálok. Ehelyett egynéhány tévedést hallhattunk, mint például, hogy a kunfakót az Ördögh András a..., ezzel a, nem arab, tudom, hogy arab telivér és konyi keverék...

Oláh Zoltán

Erre szeretnék válaszolni rögtön, mert igazából ez egy véletlen tévedés volt, nem úgy akartam...

Török Tibor

Tehát az konykót és az arab telivért keresztezi, tehát nem azt, amit te bemutattál, az az akhal-teke, ami türkmén ló. Részletkérdés. Az már viszont nem részletkérdés, hogy az R1-gyel hogy tolja az E1b-t, és hogy összekötjük-e a laktóztoleranciát és így tovább. A honfoglalók nem tudták megemészteni a tejet. Azt már itt találták, a Kárpát-medencében már itt találták a tejbontás képességét. Tehát az a földművesekhez köthető.

Oláh Zoltán

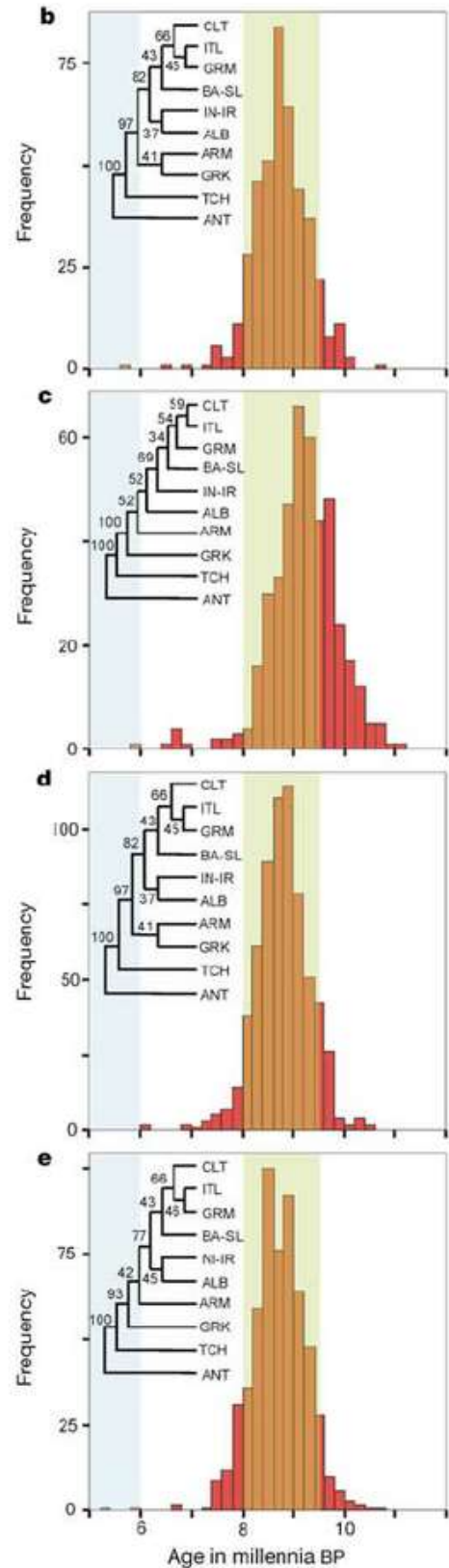
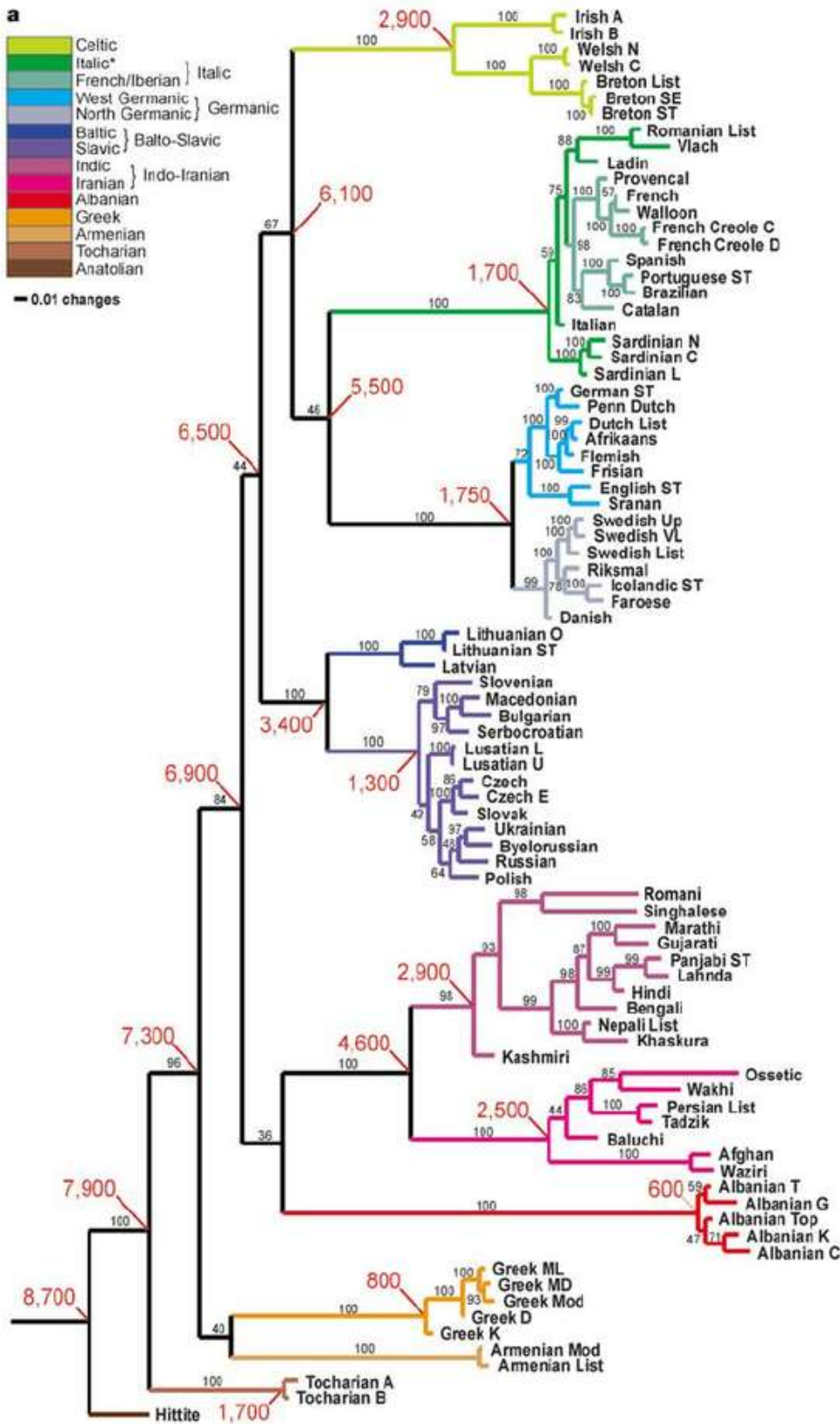
De hát ez fordítva van az irodalomban is. Tehát a bejövők...

Török Tibor

És az a szomorú hírem [Grandpierre] Attilának is, bár ezt vele korábban már elbeszéltek, hogy nem állhatunk meg, nem állhatunk meg ott, hogy innen kiterjesztjük a Kárpát-medencéből a nyelvet, a kultúrát, mindent az egész eurázsiai térképre, térségre, aztán majd visszahozzuk, mert ez egy abszurdum. Genetikai értelemben is abszurdum, nyelvi értelemben is abszurdum, és minden értelemben az. Igen, tehát az igazságot nem tudjuk, tehát ilyen nagyívű szintézist az biztos, hogy nem engedhetünk meg magunknak, hogyha ragaszkodunk a tényekhez. És ha azt akarjuk, hogy a nemzetközi tudományban valahol helyünk legyen. De én ezzel körülbelül be is fejeztem ezt a hozzászólásomat. Aztán majd utána beszélek a saját ügyeinkről. Köszönöm.

Oláh Zoltán

Tehát nyilván itt a legfontosabb a nyelv kérdése. És hát pontosan, éppen a szakterületeket akarjuk éppen úgy felszámolni, hogy az valamilyen tudományos módszertant kövessen. Most a tudományos módszertan, ami a DNS nyelvet kezelhetővé tette, a legújabb összehasonlító genetikai algoritmusoknak a megszületése. Kiderült, hogy ezek az algoritmusok alkalmasak több ezer nyelvnek a szimultán összehasonlítására. Nyilván, ez eddig nyelvészekkel nem volt megoldható. A legismertebb nyelvész, aki ki volt küldve, hogy az indoeurópai nyelveket tanulmányozza, és mondja meg már, hogy hogyan történt ez a nyelvhasadás, [Mario] Alinei volt. Aki 30 nyelvet valamennyire ismert, de pont a magyar nyelvben nem volt [jártas], [a magyar] nyelvnek nem volt mestere. Tehát ilyen értelemben ezt a nyelvcsaládfát

1. ábra. Az Oláh Zoltán által elemzett Russel Gray-féle nyelvi családfa. Legalul a hettita: Hittite.

Russel Gray közölte le a Nature-ben 2003-ban.¹

¹ Russell D. Gray & Quentin D. Atkinson: „Language-tree divergence times support the Anatolian theory of Indo-European origin” *Nature* **426**, 2003. November 27. 435–439.

Azóta is finomítja ezeket a nyelvhasadási térképeket. Itt látszanak évszámok, hogy hova teszik a nyelvek családjának, családfájának a hasadási pontjait. Nos, ezen például a magyar nyelv nem található. Azért nem található meg, mert az utolsó agglutináló nyelv a hettita ezen. És a hettiták fővárosa Hatos [Hattusa] volt. Két olyan számnév, ami csak a mi anyanyelvünkben létezik. Tehát biztos, hogy csak véletlen, de én azt gondolom, hogy a nyelvészeti alforritmusokkal olyan dolgok is megszólaltathatók, amihez lehet, hogy nem vagyunk szakemberek, de még lehetünk.

Darai Lajos

Teljesen világos, hogy minden követelménynek eleget kell tenni, tehát annak is, hogy nagyívű legyen, előbb-utóbb nagyívű lesz, de annak is, hogy pontos legyen és részletes, részletekbe menő.

Paál István

Tavaly nyáron, Magyarországon járt Révész Péter professzor, aki Amerikából jött haza, és a Lineáris A megfejtését a magyar nyelvre [vonatkoztatta] és a székely–magyar jelekkel kapcsolatban... Elnézést kérek, nem szeretnék szerepelni, csak szerettem volna felhívni a figyelmüket, hogy egy amerikai informatikus professzor... Ha jól emlékszem, Oregon államból, nem vagyok benne biztos. Ismerős a dolog? Akkor átadom a szót [Oláh Zoltánnak].

Oláh Zoltán

A szakirodalomból ismerős.² Igazából 2003-mat tekintem a számítógépes természetes nyelvelemzés alapító dátumának. Tehát ekkor világosodott ki, főleg a Russel Gray körül működő [újabbán a Max Planck Intézetben³], de van egy Tóth nevű is egyébként, és sok olyan ember van ezen a területen, akik számítógépes algoritmusokkal próbálják ugyanolyan módon, összehasonlító nyelvészeti alapokon megteremteni a kapcsolatot a mai magyar nyelvvel. Nyilvánvaló, hogy ez egy ragozó nyelvnél sokkal nehezebb, mert nem szóegyezésekről van szó, hanem a szó alatti kategóriák kombinálódnak. És emiatt mélyebbre kell menni a gyökerészetben. Tehát hogy a gyöknyelvészet egy külön tudomány, de ezt is számítógéppel lehet legjobban intenzívebbé tenni. Úgyhogy most úgy kb. 6000 nyelvet lehet szimultán összehasonlítani. S ezeknek az eredményeit még nem tudjuk. Volt egy korai, amit valószínűleg mindenki ismer, a Sorbonne-on végeztek egy ilyen nyelvgyökerészeti [vizsgálatot] – még a számítógép hős-korában – és hát ez is arra utal, hogy a gyökök voltak a legfontosabbak. Amik aztán továbbépültek különböző algoritmusok mentén. Szerintem az anyanyelvi algoritmusok jobbak voltak, mint az apanyelvi.

Darai Lajos

Tegnap egyébként itt volt szó gyöknyelvészetről.

https://www.researchgate.net/publication/8984201_Language-Tree_Divergence_Times_Support_the_Anatolian_Theory_of_Indo-European_Origin – *A szerkesztők.*

² Azóta tartott ő előadást a ZMTE Régi magyar írások c. munkacsoportjában Budakalászon 2019. június 29-én. Előadásának anyagát lásd: <https://www.youtube.com/watch?v=qZZOHwqRHfg>. Vesd össze Darai Lajos: A magyar őshaza helyére vonatkozó összefüggés Révész Péter felfedezésében. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* XXXVI/3. – *A szerk.*

³ A Max Planck Intézet jénai embertörténeti részlegét 2014-ben alapították, az emberi történelem vizsgálatára az őskőkortól kezdve, három interdiszciplináris kutatási részleggel: archaeogenetikai (igazgató Johannes Krause), régészeti (igazgató Nicole Boivin) és nyelvi és kulturális evolúciós (igazgató Russell Grey). <https://www.shh.mpg.de/en> – *A szerk.*

Rátki Zoltán

Jó, és tegnap is mondtam, hogy a gyöknyelvészet is egy fokozat, a végső megoldás a hajszálgyök nyelvészet, egy kicsit viccből. És annyit, hogy 2004 óta megvan a megoldás. Számítógéppel nem megoldható, mert nincs bevívve számítógépbe, rendszerbe a megoldás, de megvan a megoldás.

Költő László

Énnekem egy rettenetes meglepő kérdésem lenne. A DNS-ben van-e olyan szakasz, amelyik a nyelvért felelős?

Oláh Zoltán

Van. A foxtoo-ról [FOX-2 fehérje] gondolták azt, de énszerintem ez szétszórva van a genomban különböző helyeken. Valószínűleg, mert ilyen dolgokból lehet a nyelv eredetére, vagy a nyelv genetikai természetére következtetni, hogyha beszédhibákat próbálunk letérképezni a kromozónák bizonyos pontjaira.

Török Tibor

Mi volt a kérdés? Arról van szó, hogy egy konkrét nyelv beszélésére vonatkozó készség, vagy általában a beszédképesség?

Költő László

Egy konkrét nyelv. Tudniillik, akkor a következő megjegyzésem lenne. Ugyan eddig harcoltunk azért, hogy a nyelvészek ne csináljanak genetikát. Most – bocsánatot kérek, nagyon sarkosan fogalmazok, de azért ez a Tibornak a hozzászólásában is benne volt – a genetikusok pedig ne csináljanak nyelvészetet.

Oláh Zoltán

Én kikérem magamnak, hogy genetikus lennék. Nem születtem annak. A tudás nem genetikai kérdés, hanem arról van szó, hogy van-e olyan algoritmus vagy eljárás, amivel vissza lehet... Nyilván, hogy van.

Költő László

Végülis a genetika is olyan tudomány, ami kapcsolódik egy másikhoz. Tehát az adatait, az ismereteit...

Oláh Zoltán

Az összes élőhöz.

Költő László

De ami elhangzott, időhorizontok és minden egyéb, az a régészettel nagyon szoros kapcsolatban van. És amennyiben ott vannak időrendi problémák, akkor ezek átszűrődnek az összes többi tudományba is. És azonkívül, mondjuk ez egy más kérdés, nekem régi vesszőparipám, hogy most a genetika mennyire adhat meg az egyes típusok kialakulására, tehát az egyes defektusok, – hogyan mondjuk ezt, most hirtelen [nem jut eszembe], bocsánat, – mutációk kialakulására tízezer esztendő. Tehát ennek alapján állít fel időrendet, holott a genetika is gyakorlatilag ugyanolyan módszerekkel dolgozik, mint a régészet. Tehát gyakorlatilag relatív időrendet tud megadni.

Oláh Zoltán és Török Tibor

Abszolút időrendet.

Oláh Zoltán

Mindenben tévedni tetszik. Elsősorban tehát csak egy dolgot, hogy nyelvészet az egész világ. Ebből ki lehet következtetni hogy mindent, amit tudni akarunk, azt nyelvészet[el] és nyelven fogunk megtudni. Ami nem nyelvészet, az nincs is.

Darai Lajos

Jó, és az ismeretelmélet és még sok minden.

Boór Ferenc

Énnekem egyik sem a szakterületem, gépész[mérnök] vagyok. De hadd hívjam fel a figyelmet, hogy mi különbözteti meg az embert az állattól. Attól tartok, hogy a fogalomalkotó képessége, és evvel már magyarul el is mondtam, a képi kifejező képessége. És hogy ez hat-e a genetikára vagy sem, ebben hadd ne nyissak vitát, mert én biztos vagyok benne, hogy minden hat a genetikára is, ahogy a nyelvre is hat a genetika. Tehát ezt elvitatni csak axiomatikus kijelentés alapon, amikor nem bizonyítható, ez eléggé meredek lenne. Tehát a genetikus is szólhat hozzá a nyelvészethez, anélkül, hogy azt mondaná, hogy ő egyébként a nyelvészet szokásos tudományos algoritmusában nem jártas. Ahogy gondolom, itt senki nem jártas a gépészettudomány algoritmikus szabályaiban, vagy aki gépész, az esetleg. Tehát azért mondom, hogy ne zárjuk ki a lehetőségét, hogy a nyelv hat a genetikára, vagy a genetikában felfedezhetők párhuzamok a nyelvfejlődéssel.

Török Tibor [előadása elején előbb még válaszol Boór Ferencnek és Költő Lászlónak]

[Boór] Ferihez kapcsolódnék. Több szempontból is kapcsolódnék hozzá. Az egyik az, hogy tökéletesen el tudnám mondani a gén-kultúra koevolúciót, tehát ez tényleg egy [ismert terület]. Sokat tudok róla, tehát majd beszélgethetünk róla. Mindenképpen a génekre visszahat minden. Az embernek a kultúrája, ez teljesen külön kérdés. De egy konkrét nyelvet soha nem fog beleírni a génekbe. Soha. A másik pedig, valóban a gyenyiszovai [ember] is egy nagy tévedése volt [Oláh] Zolinak. A gyenyiszovai a neandervölgyivel egyenrangú nagyon távoli elágazása az embernek. Nem Homo sapiens, tehát ő a Kelet-Ázsiaiakban van benne. Ez csak egy másik kitérő volt.

2. Hozzászólások

Török Tibor, Neparáczyk Endre: [Az öröklődéstan alkalmazásának lehetőségei és eredményei a magyar történelemtudomány számára](#) című előadásához (melyet Török Tibor egyedül tartott meg, de Neparáczyk Endre jelen volt), hozzászóló Bányai Pál, Cséfalvai Gusztáv, Darai Lajos, Gáspár Róbert, Neparáczyk Endre, Oláh Zoltán, Török Tibor

Darai Lajos

Szeretnék pár megjegyzést tenni, csupán kiegészítésként, hogy jelezzem, ezek valós problémák, és a megoldás hosszú távon mégiscsak az lesz, hogy több tudomány össze fog fogni, össze fog folyni. Így például a régészetből lehet tudni, hogy a kurgáninvázió 50 %-ban hagyta meg csak a népességet, illetve annyi embert hagytak életben, ahányan ők voltak. Tehát ilyen módon az a bizonyos 50 % Észak-Európában [amiről Török Tibor beszélt] megmagyarázható. És az első kurgán invázió még bejött a Kárpát-medencébe, de a második már északon elkerülte. S a harmadik pedig valójában innen indult, tehát a harangedényesek. Tehát ezek nagyon érdekes dolgok.

Török Tibor

Nem innen indult.

Darai Lajos

A régészet tud róla pontos információt adni.⁴ És ilyen módon a régészet sokkal pontosabbá válik, hogyha a genetika emgerősíti.

Török Tibor

Elnézést, erre hadd reagáljak. Először is északon amit mondtál, igaz. Tehát ott durva pusztítással járt. A Kárpát-medencében nincs nyoma, hogy a jamnaják pusztították volna a badenieket. Erről az időszakról beszélünk. Nincs nyoma.⁵

Darai Lajos

De várjunk, itt arról van szó, hogy ez a három kurgán invázió között ezer–ezer év különbség van. Tehát hat és félezer éve indul, és négy és félezer éve fejeződött be. Tehát itt ilyen összefüggések is vannak. Ez az egyik.

A másik, hogy nagyon fontos lenne, megkülönböztessük a kettős kultúrát, kettős műveltséget. Tehát van a hatalmi műveltség és van a népi műveltség. Nagy valószínűséggel mindenkit, még a népművészetet is [érintette], tehát a népviselet az mindig a felsőbb körök viseletéből jött le, aztán millió módon elszaporodott és nagyon sokfélévé vált, és szebb lett, mint az eredeti. De mindenki fölfelé néz egy idő óta és szeretnek a hatalom módosulataival foglalkozni, és nem a néppel. László Gyula volt az első, aki a népet is [régészetileg] „megásta”, sírjait ásta és kutatta. Tehát valószínűleg ezek a népnevek, amikor népnevekben gondolkodunk és népekről beszélünk, akkor bizonyos hatalmi csoportoknak módosulásait, vándorlásait, egyebeket emlegetjük, csak mi nem tudunk róla, és azt hisszük hogy népeket vizsgálunk.

Török Tibor

Ez igaz.

Darai Lajos

A következő a nyelv. Olyan problémáink vannak a nyelvvel, hogy a nyelv nagyon időtálló. Az is lehet, hogy hatvanezer éves nyelvi maradványokban utazunk, ugyanúgy, mint modjuk az immunrendszerünk, a neandervölgyi [korszakból való]. Hogy csak egy példát mondjak: Egy németországi magyar férfi eljött az egyik őstörténeti találkozóra, és mondta, hogy ő levelezéssel a Fülöp-szigetekről hozott feleséget. Aztán kiderítették egy idő után, hogy van 500 azonos jelentésű és hangzású szó a hölgy Fülöp-szigeteki visayan nyelve és a magyar között.⁶ A finnugorban 200-at mondanak és nagy rokonságról beszélnek. Tehát azért mondom, hogy itt még lesznek meglepetések. Tehát a nyelvtudomány is, hogyha megtudja, hogy a genetika mikkel rukkolt elő, akkor valószínűleg azt a 150-200 éves lemaradását [lassan behozhatja majd]. Mert nemcsak a magyar nyelvtudomány van lemaradva ilyen módon, a finnugraszat miatt, hanem valószínűleg a nemzetközi tudomány is lemaradt, pontosan, különböző, most nem részletezendő hatalmi célok elérése érdekében, ami még 1848 után is folytatódott.

⁴ A bronzkorszak elején, Kr.e. 3000 körül indul meg az orosz sztyeppéről a 3. kurgán invázióknak nevezett hódító hadjárat Európa középső és nyugati területei felé. Ehhez sorolható az évezred közepén az, amikor már maga a Kárpát-medence nyugati területe is újabb hódítóval szolgál: a harangedény műveltség inváziója, a Vinkovci-Somogyvár műveltségéből, a dunántúli területről veszi kezdetét. A harmadik invázió már annyira legyengült és a medencei lakosság annyira megerősödött, alkalmazkodott és védekezett, hogy ekkor a támadók beolvadtak a megtámadottakba. Azaz mivel sokkal kevesebben voltak, könnyen felszívódtak, miután a legeltetési területeken letelepedtek, ill. innét további hódításokat indítottak (harangedényesek). – *A szerk.*

⁵ Darai is azt mondta előtte, hogy a második kurgán invázió a Kárpát-medencét kikerülte. – *A szerk.*

⁶ Lásd Kovács János, Perie Alkorán: „A visayan Fülöp-szigeteki nyelv magyar eredetű?” *Acta Historica Hungarica Turiciensia* XXXIII. évf. 11. sz. Pannon Kultúrákötés Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2018/B. pp. 21-33. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00053/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_11_021-033.pdf. – *A szerk.*

Török Tibor

Lehetséges.

Darai Lajos

A következő, hogy a karosi lelet alapján, hogy azok a burjátokkal kapcsolatosak stb. Honnét tudjuk, hogy a karosi leletnek van-e egyáltalán bármilyen köze Árpádékhoz. Tehát valaki a fővárost, amit Árpád fővárosának tett, vizsgálta? Találtak ott valamit? Azt se tudjuk, hogy hol volt az a főváros. És lehetne sorolni.

Török Tibor

Ez ügyben egyértelmű a régészek álláspontja. Nem szakterületem.

Darai Lajos

Jó, jó. Azok a régészek, akik nem biztos, hogy az összes [összefüggő] tudományágot, tehát néprajz, nyelvészet stb, ugyanúgy, ahogy mi most magunktól elkezdjük megkövetelni, hogy több tudományt, vagy 12 tudományt hasonlítsunk össze, ők nem biztos, hogy ezt megtették már.

Török Tibor

Korszakolják elég pontosan, természettudományos adatokkal. Most már azt is meg lehet mondani, mit ettek azok a népek. Azt is meg lehet mondani, ott születtek, vagy oda mentek.

Darai Lajos

Jó, tehát akkor valószínűleg hosszútávon, vagy középtávon már a szintézis meg fogja változtatni az eddigi megállapításokat.

Tehát akkor az utolsó, amit szerettem volna mondani, hogy Európában nincsenek nomádok, nomád azt jelenti, hogy amikor tönkremegy a terület, akkor [a népcsoport] elindul kényszerűségből és keres magának valamilyen helyet, ahol meg tud élni. Itt [Európában] legelőváltó, transzhumán pásztorkodás folyt. Tehát azok a vándorlások, amiket népvándorlásnak hívnak, azok hatalmi központok áthelyeződései, hatalomváltások. Tehát itt is még pontosítsra van szükség.

Török Tibor

Ez így igaz, ahogy mondod. A nomád szót azért szoktam használni, mert a nemzetközi szakirodalomban ezt ismerik. Amúgy teljesen igaz.

Neparáczy Endre

Üdvözlök mindenkit. Neparáczy Endre vagyok. Török Tiborral együtt dolgozunk. Igazából nagyon sokan, bár többször az én nevem szerepel [közben az előadás vetített diaképeréjmutat] kint, de egy csoport munkájáról beszélünk. És én csak pár dolgot szeretnék hozzáfűzni. Ez a tudományok közötti párbeszéd, ami gyakorlatilag nagyon sokszor vitába torkollik, inkább elbeszélések [egymás mellett], mellé megy, és még talán a saját tudományokon belül is. Nincs meg a tisztelet, és azt látom, hogy amikor beszélünk, ha genetikáról beszélünk, akkor genetikáról beszéljünk, ha régész vagyok, akkor régészetről beszéljek. És maximum kérdéseket teszek fel. Vagy összhangba igyekszem hozni. És ha én tartok egy genetikai előadást, akkor a genetikai eredményeket bemutatom, és azokról beszélünk. Ezzel tudjuk kivívni azt a tiszteletet a többi tudomány felé, hogy ő is elkezd majd velünk beszélgetni. És én úgy gondolom, hogy erre nagyon-nagyon szükség van. És itt azt látom, hogy ez nem minden esetben fordul elő, és majd efelé kellene elmennünk. Köszönöm szépen.

Darai Lajos

Nyitott kapukat döngetsz, azt gondolom.

Gáspár Róbert

Köszönöm szépen [a szót]. Pár rövid kérdésem lenne.

Az Árpád-kori magyarság és a mai magyarság kapcsolatáról bármilyen adat vagy sejtés van-e már genetikai kapcsolatok tekintetében? Azt láttuk, hogy 5-10 % lehet a honfoglalók [aránya] a mai magyarságban.

Török Tibor

Egyértelmű, hogy itt van az Árpád népe bennünk. Ami hiányzik, az a mai magyarságnak egy szisztematikus fölmérése. Nem random mintákon, mint ahogy eddig történt. Főleg nem városiakból származó random mintákon, hanem kis falvakból származó, néprajzilag kicsit utánabányászott mintákon. Ezt egyébként a kulturállamokban nehezebben tudnák megoldani, mint nálunk, ott nagyobb a mozgás. Angliában ezt úgy oldották meg, hogy csak akkor vettek mintát valakitől, ha azt mondta, hogy mind a négy nagyszülője 50 km-es körzeten belül élt. Mind a négy. Ez is lehet, hogy elég lenne, de mi azért kicsit mélyebben szeretnénk [megvizsgálni], hogy ki a jász, ki a kun, ki a székely. Mondjuk, a székelyekről tudunk a legtöbbet eddig. Tehát akkor tudjuk összehasonlítani az igazi magyar mintához, de a mai magyar mintához is elég jól stimmel.

Gáspár Róbert

Van esetleg valami sejtése, hogy mennyi lehet az arány?

Török Tibor

Én az ázsiai gének arányából mondtam ezt az 5-10 %-ot. Az ázsiai gének arányából. De egyébként az apai vonalakat nem írtam föl [a vetített képre mutat], mert hogyha szakmabeli valaki, akkor érdekelhette volna. Azért az apai vonalak is nagyon idegenek ám. Tehát ugyanolyan.

Gáspár Róbert

Bocsánat, másik kérdés az az apai vonalakkal kapcsolatos, hogy az uráli marker esetleg felbukkan?

Török Tibor

Van, pontosan, van uráli marker, de az az uráli marker nagyon sajátosan viselkedik, mert a baskírokban leggyakoribb. Tehát nem az a legbelsőbb marker, amelyik a finnugor népeknél van.

Gáspár Róbert

Ez az L ezer nulla harmincnégy esetleg?

Török Tibor

Tehát az L tíz harmincnégyesre gondolsz, ami egy manysi-khanti marker?

Gáspár Róbert

Igen.

Török Tibor

A honfoglalókban állítólag – nem mi – a Fóthi Erzsébet talált egyet. Mi nem találtuk csak az egyet fölött, aki viszont a baskírokra jellemző, meg a volgai tatárookra jellemző. Megint csak ugyanoda mutat. Csak mellékesen mondok egyet: III. Bélának ha ismerjük a genomját, – itt most elmondhatom, több részletet nem mondhatok, mert nem én csináltam, tehát igazából adatoknak kikotyogása, de – a legközelebbi rokonai a mai baskírok között vannak III. Bélának... Tehát az is ugyanoda visz.

Gáspár Róbert

Köszönöm. Akkor a következő, hogy másik kutatásban felvetették, hogy a Karos II-es temetőben valószínűleg ősi ugor elemek is fellelhetők lesznek. Ezt akkor ezek szerint nem tudják önök megerősíteni, mert a részletes vizsgálat alapján, nem igazán...

Török Tibor

Az ellentéteken lehet vitatkozni. Tehát én olvastam például olyan kritikát, mert most reprintben már felraktuk ezt a szerverre és már vitatja a nemzetközi szakma, már rég vitatja ezeket az eredményeket, amiket most elmondtam. És én mindig elolvasom, hogy mit kommentálnak hozzá. Van olyan kommentelő, aki, – egyébként nem hülye, tehát szakmabeli, egyedül áll a véleményével a legtöbb dologban, de ő – azt mondja, hogy az a legtöbb marker, amit mi találunk, az uráli marker. Tehát csomó olyan marker, amit mindenki a szlávoknak tulajdonít, mert rengeteg szláv markert találtunk az apai vonalban, egyébként szláv markert, jakut markert és baskír markert. És egyébként meg európai markereket is. Tehát az Y-ról beszélek most csak. Jakut volt a másik, ami úgynevezett, de ez csak 17 % volt. Ez a jakut marker azért jakut marker, mert ott a leggyakoribb, de ez szintén jelen van a mansyknál is. Tehát ez az Y kromoszóma kicsit közelebb mutat bennünket a nyelvrokonainkhoz, mint az anyai vonalak. Elsőre, de nem közvetlen oda visz. 17 %-ban van olyan marker, ez az ázsiai marker, de mondom, ez a kommentelő azt mondta, hogy annál több. Mert egy csomó olyan marker, amit szlávoknak ítélünk, meg az egész szakma annak ítél, az szerinte a finnugor marker.

Gáspár Róbert

Tehát amit ugor markernek feltételezhetünk, az közvetlenül a finnugor népességből származhat, vagy esetleg egy közös haramdik őstől, mondjuk, keletről, a Bajkál-tó környékéről, Burjátiából?

Török Tibor

Most én azt mondom, én nem vagyok hajlandó kihátrálni az alól a véleményem alól, ami itt eddig még nem hangzott el, hogy ezt a finnugor rokonságot én úgy képzelem el, és ezt kezdetektől fogva hangsúlyoztam, mint ahogy azt Johanna Nikols nyelvész felvetette [a vetített képre mutat]. Tehát volt egy többségi, zömében nomád életmódú, bronzkori népesség, aki otthagya a nyelvi lenyomatát a finnugor népeknél. És nyilván részben genetikai lenyomatát is. Tehát leszármazottjai a finnugor népeknek nem lehetnek – tízezer létszámú népek – ősei milliós létszámú népeknek. Hát ezt csak a hülye tudja elképzelni, már bocsánat! Ez teljesen világos, hogy ha még a nem a tízmilliós magyarsággal számolunk, hanem csak a százezres nagyságrendű nomád bevándorlásokkal, akik esetleg hozhatták a nyelvet, még akkor is fordított kell legyen a viszony.

Oláh Zoltán

Ez ilyen egyszerű.

Török Tibor

Ez ilyen egyszerű. Tehát hogyha markereket keresünk, lehet, hogy fogunk találni. Ez a válaszom erre [a Gáspár Róbert legutóbbi kérdésére]. De a viszony biztos fordított.

Gáspár Róbert

Köszönöm, és az utolsó [kérdés] lenne: Másik kutatásban a Baraba-sztyeppe népességet és a Krotovo kultúrát emelték ki.⁷ Önök találtak ide vezető nyomokat, ehhez a kultúrához?

Török Tibor

Hát sajnós náluk van az összes ilyen minta. Majd ezt ők leközik, ha [úgy] találják, mert mi nem tudjuk ezeket vizsgálni. Mi nem kaptunk még onnan anyagot.

Gáspár Róbert

Da amit önök vizsgáltak, ott nem találtak ide vezető szálakat ezek szerint.

Török Tibor

Én nem olvastam, hogy ők ott mit találtak. Tehát apai vonalat nem közöltek.

Gáspár Róbert

Ez anyai.

Török Tibor

Bocsánat, de vannak PCR eredmények, tehát ez a... – mondjad már, segíts ki Endre [Neparáczy Endrére tekint].

Neparáczy Endre

HVL.

Török Tibor

HVL szekvenciák vannak egyrészt, teljes mitogenomok is akadnak, de ami a legfontosabb, [hogy] az apai vonalakban nincsenek.

Neparáczy Endre

STR-ek.

Török Tibor

STR-ek vannak, avarokból, de az avarok stimmelnek a mi adatainkra. Bocsánat, hogy szaknyelven beszélünk, de ő [Gáspár Róbertre mutat] érti. És gyakorlatilag ez az N1a mélyvonal, – amit a Zoli bemutatott és én nem mutattam be, – honfoglaló specifikusnak tartjuk, olyan nagy gyakoriságú ez az anyai vonal a honfoglalókban. Azt a Régészeti Intézet azokban a temetőkben nagy létszámban találta, vagy aránylag nagy gyakorisággal találta, csak nem tudjuk, melyik alágat, mert én azt nem láttam, az eredményeket, nincs leközölve. Tehát nem tudom megmondani a választ.

⁷ V. ö. Németh Endre, Csáky Veronika, Székely Gábor, Bernert Zsolt és Fehér Tibor: Új filogenetikai mértékek és alkalmazásuk. – Új nézőpontok a magyarok korai története kapcsán. *Anthropológiai Közlemények* 58. (2017), pp. 3-36. http://real.mtak.hu/71183/1/Nemeth_AK2017.pdf. – A szerk.

Oláh Zoltán

Ja, hát, több dologban tudok hozzájárulni a mondandóhoz. Igen, azt mutattam, csak nyilván az én hibám, hogy túl nagy spannt vettem. De ez szándékos volt. Tehát igazából, hogy tényleg meg akarjuk érteni a nyelvet, a nyelvnek sincs fejlődése, hanem az alkalomhoz alkalmazkodása.

Török Tibor

A nyelv változik, bocsánat. Én nem vagyok nyelvész, de ezt az egyet elhiszem nekik és tudom, a nyelvek változnak.

Oláh Zoltán

De ezt mondom, csak nem akarom, hogy valaki azt mondja, hogy az egyik nyelv az fejlettebb, vagy kevésbé fejlett. Itt szó sincs ilyesmiről. Tehát az, aki nyelv és nyelv között bármilyen fejlettségi különbséget próbál tenni, az rossz úton jár. Mert.

Török Tibor

Nem biztos. Ezzel meg nem értek egyet.

Oláh Zoltán

De rossz úton jár. Hagy mondjam akkor végig. No, most én is végighallgattam, amit mondtál. Én is.

Török Tibor

Jó.

Oláh Zoltán

Én is szeretnék hozzájárulni. Az utolsó ragozó nyelv [lapok közt keresgél], amiről az irodalom tud, azt úgy hívják, hogy hettita. Ez az a Nature-cikk, amitől én számítom a [felmutatja a fénymásolt anyagot] valódi nyelvészetet.⁸ Ami előtte volt, azt nyugodtan be lehet dobni a kukába. Ebben rengeteg nyelv van, amit ma is beszélnek, csak egyetlen nyelv nincs, a magyar.

Török Tibor

Ez mind indoeurópai nyelv, azért.

Oláh Zoltán

De hát a magyar nem az.

Török Tibor

Hát akkor hogy lenne ott?

Oláh Zoltán

A magyar ma is hettita nyelv, mert nem hozta senki sehonnan sem. Illetve, pontosan fordítva, elvitték. Hát, hogyha valaki figyelmesen hallgatta az előadásomat, [látta, hogy] megvoltak, [látta] azokat a géncentrumokat, amiket 8000 évvel ezelőtt létrehozottak a Kárpát-medencéből elvándorló, családok.

⁸ A már idézett cikkről és ábrájáról van szó: Russell D. Gray & Quentin D. Atkinson: „Language-tree divergence times support the Anatolian theory of Indo-European origin” *Nature* **426**, 2003. November 27. 435–439. https://www.researchgate.net/publication/8984201_Language-Tree_Divergence_Times_Support_the_Anatolian_Theory_of_Indo-European_Origin. – A szerk.

Török Tibor

Nem volt ilyen, Zoli.

Oláh Zoltán

Hát ott van, megadom az irodalmat.

Török Tibor

Nem volt, Zoli, ilyen. A Kárpát-medencében ott van. 6000 éve jöttek be abból a géncentrumból, amit te kiáramlásnak, pont fordított irányban.

Oláh Zoltán

Hányszor írtak le köröket. Hát most például ezeket nem tudod, nem tudod eleve ilyen anti-kanti logika nélkül. A kört a kanti logika nem engedi.

Török Tibor

Zoli, a Kaukázus vidékére raktad a harmadik népvándorlást.

Oláh Zoltán

Rengeteg kör lehet. Tehát egyetlen, egyetlen kört sem hallottam a te előadásodban, holott emlegeted an N1a1-et, amelynek a mozgó – a helyben maradó része az N1a1 – a mozgó része a W. A W az több körben visszatér. Tehát gyakorlatilag a visszatérésnek a fölgyorsulását a ló háziasítása okozta. S ugyanakkor történt, hogy ugyanis nem egyforma a nemeknek a visszatérése, hanem, hanem ahogy Marija Gimbutas mondta, meg [Darai] Lajosék is [Cser Fernccel együtt], inekvális. Tehát andokrácia kezdődik el, a hátasló nemesítésével. Ugyanis a férfi nem tér vissza a családi tűzhelyhez. Ennek ez szociológiai következménye.

Török Tibor

Hanem mit csinál? Hanem mit csinál? Elmegy és otthagyja a családját? Ugyan már!

Oláh Zoltán

Elmegy, igen. Tehát ez ki van mérve.

Török Tibor

Ugyan már, ez akkora butaság, hogy ennél nagyobbbat nem is mondhattál volna.

Oláh Zoltán

Ne engem. [Egy másik közbeszólásra:] Hát persze, hát most is, mivel csajoznak a férfiak, Porschével, ahogy, ami lóerővel működik szintén. Tehát tulajdonképpen.

Török Tibor

Addig meg gyalog ment át a szomszéd sátorba.

Oláh Zoltán

Nem, nem igazából. Tehát, ugye, genetikai tényeknek mondasz ellent. Ugye az N1a1 a földhöz ragaszkodó, egyhelyben élő földműves, észműves, kézművesnek a markere, amit a világ szakirodalmá elfogadott. Ezt a markert hozzák vissza lovon a férfiak.

Török Tibor

Nem azt a markert hozzák vissza, Zoli.

Oláh Zoltán

Hát, meg egy csomó mást.

Török Tibor

Annak az ükunokáját.

Oláh Zoltán

Így van 400 nemzedék telik el. 4000 év alatt, vagy 5500 év alatt rengeteg nemzedék van, és amikor visszatér, akkor érti az itt élőknek a nyelvét.

Török Tibor

Zoli, te csinálsz három géncentrumot. Egyet itt, egyet itt, meg egyet itt. (A vetített Eurázsia térképen mutatja). Ez genomra három különböző népeiséget takar. Ezt hogy lehetne ugyanannak a géncentrumnak a körzése? Sehogy.

Oláh Zoltán

Azért, mert valóban kicserélődnek a népek, de még ha emlékszel, itt is van egy, meg itt is van [a térképen a Közép-Keletet mutatja] egy ötödik, hatodik. Nyilván a Kaukázusnak a két oldala az két különböző nép.

Török Tibor

Zoli ezt már az archeogenetika felvázolta, ezeket a mozgásokat. Pontosan tudjuk.

Oláh Zoltán

No jó, de hát akkor ebből kellene főzni. Nem abból [amiből ti].

Török Tibor

Mi ebből főzünk. Remélem, te is ebből szeretnél főzni.

Oláh Zoltán

Én ebből.

Török Tibor

Azt mondtad, nem vagy genetikus, akkor mért kezded el.

Oláh Zoltán

Ezek genetikai tények. Ha ezeknek a markereknek a frekvenciáját rávetíted a térképre, akkor kapsz olyan géncentrumokat, amiről pontosan tudjuk, hogy mikor jöttek létre. Tehát téridőben a legegyszerűbb térképezni a genetikai markereknek a mozgását vagy helybenmaradását. Ennél egyszerűbb a világon nincs. Közben hogy milyen szociológiai változások történnek, és azt hozzátársítani ezekhez a dolgokhoz, na, itt kezdődik az egymás tisztelete, hogy mindenféle tudománnyal szembesíteni kell az adott genetikai találmányokat.

Török Tibor

Jó én azt mondom...

Oláh Zoltán

Te is szembesültél olyan genetikai találmányokkal, amit először nem értettél meg, aztán később más mellékes [dolgok által igen].

Török Tibor

Nekem ez a szakmám, tehát azon igyekszem, hogy megértsem a legújabbakat is.

Oláh Zoltán

Igen, de a Magyarságkutató Intézetnek nem szakmai jellegű tevékenysége van, hanem szintetikus. Ez azt jelenti, hogy a szakmát egyenlően...

Török Tibor

Akkor jaj a Magyarságkutató Intézetnek. Hogy ha nem szakmai az a...

Oláh Zoltán

Hát szakmai, de szintetikus. Bioinformatikai a színvétel.

Darai Lajos

Lehetne egy év múlva folytatni? Tehát én azt ajánlom, hogy dolgozzunk rajta, hogy egy év múlva újra ugyanitt. Hátha addig rengeteg minden változik.

Bátonyi Pál

Bátonyi Pál vagyok, nyugállományú honvéd ezredes és történelemmel foglalkozom, hadtörténelemmel elsősorban. Néhány dolgot az utolsó részekkel kapcsolatban [a vetített képre mutat]. Tehát a magyarok egyértelműen genetikailag is, meg valóságban is arról a vidékről jöttek, és valószínűleg török nyelvet beszéltek, a többsége. Azzal is egyetértek, hogy a MA szó, ami kínaiul lovat jelent, az esetleg fontos volt a magyar nép megalakulása szempontjából. Ez azt jelenti, hogy a magyarok nem egy, hanem két népcsoportból alakultak. Egy MA, ami MAD és MAGY végződést kapott, és egy AR népcsoportból. A MAD és MÁD település ugyanúgy megvan, mint az AR az ország[ban], és KISAR és NAGYAR és ARAD is megvan. Tehát ezeket bizonyítani lehet. Az, hogy a Kárpát-medence keleti részén települtek le ezek a magyarok, akik bejöttek, az is bizonyítja, hogy Álmosd település is ott van. A magyarok a betelepüléskor –d végződést alkalmaztak. Tehát Árpád, Előd, Ond, Kond magyar volt. Akkor ki a Tas, Huba és Töhötöm? A Tas az avar népesség maradványának a vezetője volt. Töhötöm – a másik neve Tétény – volt a fehér hunoknak, más néven kónyoknak a vezetője. A Huba volt a középő, a főnök. Huba a nagy HU, ha máshogy ejtjük, akkor GUBA. Szeretet hangzóson GUBACS. Gubacs, Tas és Tétény mind itt van Budapest mellett. De nincsen Árpád, Előd, Ond, Kond település, mert ők újak voltak. A másik hármat pedig ismerte az itteni lakosság. Tehát egyértelműen bizonyítható, hogy döntő többségben az avar kori népesség volt a Kárpát-medencében, és csak egy kis népesség volt [a betelepülő], de ez egy katonailag jól szervezett népesség. Most hogy honfoglalás volt-e? Olyan nem volt. A magyarok betelepülése volt. Mégpedig, – és akkor menjünk előre, – 805 és a magyarok betelepülése között volt egy állam, amiről nem beszélünk. Ezt az államot különböző szóval illették. Vangar, Venger államnak is hívták. Annak vangar része a fehér hunok voltak. A fehér hunok a Balaton keleti sarkától nyugatra lévő avar állam vezető népessége volt. Ez a fehér hun népesség, más néven kóny népesség megtalálható volt Indiában is, meg a törököknél is tehát. És a törököknél kónya néven ismerjük. Ezt a fehér hun népességet valóban Nagy Károly csapatai verték meg. Az avar népességet pedig a bolgárok verték meg, méghozzá a bolgár Krum kán, aki elfoglalta az egész Kárpát-medencét, ellentétben Nagy Károllyal. Budán sokáig, még az 1400-as években is Krumfürdeje nevű település nevet megkülönböztettek. És a mai Rum is Krum volt, és Krumbach ott van Bécs mellett, és Krumai és Cseski Krumlov, és Moravszki Krumlov és Krumwirt is. Tehát a Krum név meghatározó volt, mert ő foglalta el a Kárpát-medencét, míg Nagy Károly nem. A másik fontos dolog, hogy az avar népesség keresztény volt. A bejövő pogány népességet 670 táján a Kaukázusból idetelepült őskeresztény papság megkeresztelte.

És ők építették a kerektemplomokat vagy rotundákat. A Kárpát-medencében több mint 200 rotunda van. A nyugati országokban 20-20 van, és Örményországban 80, illetve Grúziában 70 rotundát ismerünk. A kövel való építkezést tehát a rómaiak után ezek a Kaukázus nyugati részéből idetelepült szerzetesek hajtották végre. Központjuk Eger volt. Ők -g végződést alkalmaztak. Mit kell tudni még ezekről a népekről? Hogy velük együtt bolgárok is bejöttek, és a bolgárokat 805 után, miután Krum elfoglalta a Kárpát-medencét, áttelepítette a mai Macedónia területére. A macedón vezetők ugyanúgy az őskeresztény vallás alatt voltak, mint a Kárpát-medenceiek. Ezért a székelyek ugyanúgy, mint a macedónok, az ószövetségből kapták a nevüket, amíg a macedónok el nem szlávosodtak. Tehát a székelyek már itt voltak a Kárpát-medencében. Ugyanígy itt voltak a palócok és a csángók is. Valamint a salszal népesség. A salszal népesség nyugatról, Salzburg körénykéről települt be. A székely és palóc népesség a Kárpát-medence északi és attól északra lévő területéről települt be, míg a csángó népesség keletről. Ezek a népességek az egységes venger név alatt voltak. Ezért van a venger nevünk Svájcban. Több mint 150 család, ma is a venger nevet viseli. De venger néven van lengyelországi és ukrajzani népesség is. És ez lehet a mai nyelvünknek a lényege, hogy az az ősnépesség hozta be, illetve tartotta meg a mai nyelvünket. Köszönöm szépen.

Cséfalvai Gusztáv

Cséfalvai Gusztáv vagyok. Egy tudományos ismeretterjesztő filmből veszem a következő állítást. A legnagyobb genetikai változatosság a világban Afrikán kívül a Kárpát-medencében van. Ezt az állítást egy Nationa Geographic Chaneles egyórás filmből vettem, amely az európai ember genetikai összefüggéseiről és változatosságáról szól. Most én azt hiszem, – nem vagyok genetikus – hogy ez az archeogenetikának a legnagyobb fölismerése ránk magyarokra nézve. Ha valaki meg tudja ezt magyarázni valahogy, genetikus, lehetőleg genetikus legyen, hogy ez hogy elhetséges, hogy a Kárpát-medencében van a legnagyobb geentikai változatosság Afrikát kivéve, akkor én mindent elhiszek neki. Ezért jöttem ide, hátha itt hallok valamit. Most, mivelhogy nem sikerült ezt itt úgy igazán, szeretném értelmezni azt, hogy mit hallottam, egy mondatban: Ha jól értettem Grandpierre Attila előadását, akkor ő úgy értelmezi ezt a kardinalis tudományos tényt, hogy ez nem lehetséges másként, csak úgy, hogy innen a Kárpát-medencéből eláramlottak, népkiráramlások majdnem az egész világba, és ide vissza is jöttek emberek, népek. Oláh Zoltán, ugyanezt mondta el más szavakkal. Kérdésem az, hogy – ha megengeded továbbra is a tegezést – szerinted csak az a folyamat érvényes, hogy a Kárpát-medencébe bejöttek gének, innen kifelé nem ment ki gén soha? Tehát csak azt a folyamatot ismered el, hogy ide bejöttek gének. Kifelé nem mentek semmit. Jól értettem ezt az előadásodban?

Török Tibor

Jó, tehát Attila teljesen jól mondta, hogy a vonaldíszes kerámiának a földműves népeisége a Kárpát-medencéből lakta be egész Európát. Mielőtt rájuk ment a jamnaja nomád nép. Tehát ment kifele is, igen. Sőt, hát mi.

Oláh Zoltán

Én is ezt mondtam. Genetikai...

Török Tibor

De ezek bejöttek előtte. Ezek átmentek rajtunk, úgymond.

Oláh Zoltán

Nem mentek át.

Török Tibor

Istenem, nem itt laktak előtte, a Termékeny Félhold területéről érkeztek.

Oláh Zoltán

Ez egységes nyelvű terület volt.

Török Tibor

Melyik?

Oláh Zoltán

A Kárpát-medence volt a leginkább.

Török Tibor

Ezt ki mondta? Ki dokumentálta? Hol van ez leírva?

Oláh Zoltán

Egy csomó genetikai cikk erről szól.

Török Tibor

Ugyan már! Kérem szépen, ide bejött egy népesség, aki itt elidőzött, elkeveredett a helybeliakkal, majd tovább kiáramlott.⁹ Kiáramlott egyébként balra is, jobbra is. Ebben igaza van az Attilának. De én, az én tudtommal nem ment tovább a Don vonalánál, Donyeck vonalánál. Mert ott teljesen más népek éltek. Azok jöttek aztán visszafele rá Európára.¹⁰ Tehát igen, zömmel a befele jövetel volt a jellemző. De mentek innék ki is. De zömmel a rárétegződés volt a jellemző. És hogyha igaz, – én ezt az állítást nem ismerem, genetikus létemre, – hogy a Kárpát-medence, hogy itt a legnagyobb a genetikai változatosság Európában, de el tudom hinni emiatt a rengeteg, sokrétű beáramlás miatt. Jöttek ide be egyébként nyugatról is, nem igaz, hogy a harangedényesek egyébként innen mentek ki, nem igaz, ide jöttek be azok is. A harangedényesek is bejöttek ide nyugatról, bejöttek még a kelták is, még Attilaék előtt. Tudjuk. Tehát nyugatról is jöttek ide be jócskán. Délről több beáramlás volt, még a vondaldíszesek után is jöttek be délről is népek. A Kárpát-medence egy vonzó zóna volt, olyan, mint a Minuszki-medence. Népek befele áramlása. És az egyveleggé képződése. Aztán lehet gondolkozni, hogy ki mit, milyen stabilan hozhatott, meg tarthatott meg, meg beszélhetett.

Darai Lajos

Köszönöm szépen, és tényleg fenntartom a javaslatomat, hogy találkzzunk egy év múlva, és innét folytatjuk.

Az ígért folytatás – lényegében – alább, A VITA FOLYTATÁSA című részben következik.

⁹ A Semino-féle jelentés táblázata szerint a betelepülő földművesek (féradiak) aránya 8,9%, mialatt az általuk itt talált népeességé 73,3% a mai lakosságban. (Semino [2000], Ornella–Passarino, Giuseppe–Oefner, Peter J.–Lin, Alice A.–Abruzova, Svetlana–Beckman, Lars E.–De Benedictis, Giovanna–Francalacci, Paolo–Kouvatsi, Anastasia–Lim-borska, Svetlana–Marcikiæ, Mladen–Mika, Anna–Mika, Barbara–Primorac, Dragan–Sanatichara–Benerecetti, A. Silvana–Cavalli-Sforza L. Luca–Underhill, Peter A.: The Genetic Legacy of Paleolithic Homo sapiens sapiens in Extant Europeans: A Y Chromosome Perspective. *Science* 290 [2000 Nov. 10]). – *A szerk.*

¹⁰ Az európai kurgán hódító nép (M170–Eu7 mutáció) a Kaukázusból ment a sztyeppére Semino (2000) szerint. – *A szerk.*